

АКТУАЛЬНІ ФІЗИКО-ГЕОГРАФІЧНІ ТА СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кривульченко А.І.
*доктор географічних наук,
професор кафедри географії та геоекології
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОТИЧНОГО РІЗНОМАНІТТЯ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЛАНДШАФТНОЇ ПАРАДИГМИ

Розглядається ландшафтна парадигма як теоретична засада реалізації збереження біотичного різноманіття. Звертається увага на необхідність все ширшого впровадження ландшафтознавчих досліджень і залучення фахівців-географів, ландшафтознавців щодо досліджень біотичного різноманіття.

The landscape paradigm is considered as the theoretical basis for the implementation of conservation of biotic diversity. Attention is drawn to the need for an ever wider introduction of landscape studies and the involvement of geographers and landscape researchers in the field of biotic diversity research.

Системність (комплексність) і неупорядкованість, континуальність і дискретність, ієрархічність і хорологічна різноманітність, типологічність та індивідуальність (регіональність), суто природне тло й антропогенна трансформація, статичність і динамічність, гомогенність та ізотропність, передбачувана послідовність й синергізм («вибуховість», катастрофічність), інтерферентність та екотональність – далеко не повна картина взаємопов'язаних пар властивостей, якими можуть бути охарактеризовані реально існуючі природні або природно-антропогенні утворення. Саме на таких властивостях ґрунтується сутність ландшафтної парадигми, яка стала теоретичною засадою для багатьох галузей знань та практичної діяльності людства, наприклад, у галузі містобудування, в агрономічній сфері діяльності, зокрема в питаннях регіональної диференціації (згадуємо карти агроґрунтового районування) або стосовно проблем землевпорядкування. Ландшафтний підхід давно став засадою для проведення різноманітних меліорацій з відповідно сформованим меліоративним ландшафтознавством як окремим науковим напрямком, здійсненням ландшафтних зйомок для цілей меліоративного будівництва тощо. В останні роки ландшафтна парадигма отримала активного розвитку в галузі туристсько-рекреаційної діяльності.

Застосування засад ландшафтної парадигми у природоохоронній діяльності загалом і в збереженні біотичного різноманіття зокрема – закономірна і навіть юридично оформлена функція, свідченням чого є «Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття» (Софія, 1995). В Україні цей документ ратифікований у 2005 році, але в 2008 році, по відношенню до Карпат, він був трансформований у вигляді «Протоколу про збереження і сталі використання біологічного та ландшафтного різноманіття до рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат». Тобто останній документ тодішнім Урядом України був трансформований із суто природоохоронного в природоохоронно-прагматичний. Ще

одним важливим документом по відношенню до ландшафтної парадигми є «Європейська ландшафтна конвенція» (Флоренція, 2000), преамбула якої певною мірою кореспондується з необхідністю вирішення проблем біотичного й ландшафтного різноманіття.

Як видно, ландшафтна парадигма має певне теоретичне та юридичне підґрунтя і окрім цього вона навіть юридично пов'язана з вирішенням проблем збереження біотичного різноманіття. Проте яким же в реальних умовах території України є зв'язок між збереженням біотичного різноманіття й ландшафтною парадигмою як теоретичною засадою такого збереження? Логічно припускати, що такий зв'язок має отримувати найбільш яскравий прояв в умовах існуючого природно-заповідного фонду України, першочергово по відношенню до об'єктів із найвищим їх статусом, - біосферних та державних заповідників, національних природних парків та регіональних ландшафтних парків.

Досвід такого аналізу до ряду природно-заповідних об'єктів півдня України показує, що **проблематика збереження ландшафтного різноманіття** цілеспрямовано в країні не розробляється, хоча потреба в такій діяльності існує, про що свідчать певні матеріали, здебільшого виконані на низькому професійному рівні [1, 2, 5, 6]. Такий стан, як правило, обумовлений відсутністю в кадровому складі цих установ фахівців-географів, ландшафтознавців або якщо такі й існують, то вони не мають належних теоретичних знань і практики ландшафтних зйомок та аналізу їх результатів.

Зовсім інша ситуація стосується **досліджень з біотичного різноманіття**. Вони проводяться в усіх установах зоологічного спрямування і здебільшого дослідниками з високим рівнем професійності. Проте в цих дослідженнях, як правило, бракує елементарних знань в галузі ландшафтознавства. Частим проявом такого браку є відсутність усвідомлення, що досліджене автором біотичне різноманіття певної ділянки знаходиться в умовах конкретних ієрархічно сформованих ландшафтних комплексів, що характеризуються своїми певними специфічними особливостями. І тут задача фахівця-біолога полягає в необхідності ідентифікації цих геокомплексів, але вирішення цієї задачі може спрощуватися в разі кооперативної діяльності біолога й географа, для чого необхідно змінити кадрову політику установ природно-заповідного спрямування і все більше залучати у сферу природоохоронної діяльності фахівців-географів. Разом із цим, має бути й спрямування науковців-географів на необхідність охоплення ландшафтними зйомками, аналізом ландшафтної структури певних природно-заповідних об'єктів, створення для них все більшої кількості детальних ландшафтних карт, що, наприклад, реалізовано автором для сухого степу України і окремо для природно-заповідних об'єктів Кінбурнського півострова [3, 4]. Таке спрямування з відповідним фінансовим забезпеченням має здійснювати Міністерство екології та природних ресурсів України.

Список використаних джерел

1. Довідник найцінніших природних територій Кінбурнського півострова в межах Миколаївської області / Під ред. Г.В. Коломієць, Я.І. Мовчана, Т.І. Котенко. – К.: Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України, 2008. – 96 с.
2. Котенко Т.И., Уманец О.Ю., Селюнина З.В. Природный комплекс Казачьелагерской арены Нижнеднепровских песков и проблемы его сохранения. Сообщение 1. Общая характеристика Казачьелагерской арены // Заповідна справа в Україні. – 1999. – Т. 5. – Вип. 1. – С. 61-72.
3. Кривульченко А.І. Сухі степи Причорномор'я та Приазов'я: ландшафти, гало-геохімія ґрунто-підґрунтя / А.І. Кривульченко. – К.: Гідромакс, 2005. – 345 с.
4. Кривульченко А.І. Кінбурнський півострів: ландшафти, сучасний стан та значення. – Кропивницький: Центрально-Українське вид-во, 2016. – 416 с.

5. Природные комплексы Черноморского государственного биосферного заповідника / Ред. С.В. Тращука. – К.: Наукова думка, 1992. – 160 с.
6. Сплодитель А.С. Ландшафтознавче обґрунтування оптимізації діяльності національних природних парків України (на прикладі національних природних парків Нижньосульський та «Олешківські піски») : автореф. дис. ... к-та геогр. наук : 11.00.11 / Сплодитель А.С. ; Одеський держ. еколог. ун-т. – Одеса, 2018. – 20 с.

Мирза-Сіденко В.М.¹, Коваленко С.²

¹доцент кафедри географії та геоєкології;
²студентка.

*Центральноукраїнський державний педагогічний
університет ім. Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

КЛЮЧОВІ СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ СИНЮСЬКОГО МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОКОРИДОРУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Представлений аналіз Синюського міжрегіонального екокоридору, який охоплює території Київської, Вінницької, Черкаської, Кіровоградської та Миколаївської областей. У межах екокоридору створено 199 природно-заповідних об'єктів. Виділено природні ядра, регіональні центри біорізноманіття, біоцентри, екокоридори, серед них: 5 – регіонального значення (Гірськотікицький, Гнилотікицький, Ятранський, Великовиський, Чорноташлицький), 12 – локальних 1 порядку (Кам'янський, Маломужівський, Журавлинський, Бузникуватський, Чуматівський, Репетуський, Малоташлицький, Торговицький, Кагарлицький, Тернавський, Тишківський, Сухоташлицький).

Ключові слова: екомережа, природні ядра, регіональні центри біорізноманіття, біоцентри, екокоридори

Мирза-Сіденко В.Н., Коваленко С. КЛЮЧЕВЫЕ СТРУКТУРНЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ СИНЮХСКОГО МЕЖРЕГИОНАЛЬНОГО ЕКОКОРИДОРА НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОСЕТИ УКРАИНЫ. Представлен анализ Синюхского межрегионального экокоридора, охватывающего территории Киевской, Винницкой, Черкасской, Кировоградской и Николаевской областей. В пределах экокоридора создано 199 природно-заповедных объектов. Выделены природные ядра, региональные центры биоразнообразия, биоцентры, экокоридоры, среди которых: 5 – регионального значения (Горнотикичский, Гнилотикичский, Ятранский, Большевысский, Черноташлыкский), 12 – локальных 1 порядка (Каменский, Маломужевский, Журавлинский, Бузниковатский, Чуматовский, Репетухский, Малоташлыкский, Торговицкий, Кагарлыкский, Терновский, Тишковский, Сухоташлыкский).

Ключевые слова: экосеть, природные ядра, региональные центры биоразнообразия, биоцентры, экокоридор

Mirza-Sidenko V., Kovalenko S. KEY STRUCTURAL ELEMENTS OF SYNHYHA INTERREGIONAL EKOLOGICAL CORRIDOR NATIONAL EKOLOGICAL NETWORK OF UKRAINE. An analysis of the Synhyha regional interregional ecocorridor covering the territory of Kyiv, Vinnytsia,